

ELIA & ELISA

Amsterdamse Cahiers

voor Exegese van de Bijbel en zijn Tradities

© Copyright SHA 2022

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photo-copying, recording or otherwise, without the prior permission of the publishers.

Printed in The Netherlands.

ISBN/EAN:	978-94-92526-66-3
Titel:	Elia & Elisa
Redactie:	Marieke den Braber & Willien van Wieringen
Reeks:	Amsterdamse Cahiers voor Exegese van de Bijbel en zijn Tradities (ACEBT)
Reeksnummer:	35
Druk:	1
Aantal pagina's:	175
NUR-code:	703
Taal:	Nederlands
Versrijningsvorm:	Paperback/softback
Versrijningsdatum:	11 mei 2022
NUR-omschrijving:	Bijbelwetenschappen
Uitgever:	Societas Hebraica Amstelodamensis info@societashebraica.nl; https://societashebraica.nl
Productie:	zinvoorzin.nl

AMSTERDAMSE CAHIERS
VOOR EXEGESE VAN DE BIJBEL EN ZIJN TRADITIES

Cahier 35

ELIA & ELISA

onder redactie van

Marieke den Braber & Willien van Wieringen

Redactiecommissie:

Marieke den Braber, Joep Dubbink, Piet van Midden
Nico Riemersma, Klaas Spronk, Willien van Wieringen

Amsterdam
2022

INHOUD

Woord vooraf	V
De verhalen over Elia en Elia in het recente onderzoek	1
<i>Klaas Spronk</i>	
Elia's mantel voor Elisa: 1 Koningen 19 en 2 Koningen 2 in beeld	13
<i>Anne-Marie Bos</i>	
Hoe een jong mens tot leven komt: Een <i>close reading</i> van 2 Koningen 4:32-35	21
<i>Nico Riemersma</i>	
De grote vrouw van Sunem en de arme man van Nippur: Enkele gedachten over de interpretatie van 2 Koningen 4:32-35	35
<i>Bob Becking</i>	
Een korte reactie op de kritiek	45
<i>Nico Riemersma</i>	
Een maaltijd voor honderd mensen: Kanttekeningen bij 2 Koningen 4:42-44	51
<i>Adri van der Wal</i>	
Die Naeman-Erzählung (2 Kön 5)	61
<i>Edgar Kellenberger</i>	
De godsmann, de vrouw en de generaal: Twee verhalen over Elisa naast elkaar gelezen	71
<i>Joep Dubbink</i>	
Some African Christian Miracle Perspectives and God's Abiding Power: With Insights in 1 Kings 17:20-24	81
<i>Thandi Soko-de Jong</i>	
Elia en Elisa en het gevecht met Baäl	93
<i>Klaas Spronk</i>	
Geweld in de Elia-Elisacyclus (1 Kon 17–2 Kon 13): In het licht van het bijbelboek Jeremia	103
<i>Klaas Smelik</i>	

Elia en Elisa psychologisch gelezen: 1 Koningen 19 en 2 Koningen 4-5	113
<i>Mart Jan Luteijn</i>	
De brief van Elia (2 Kron 21:12-15)	121
<i>Panc Beentjes</i>	
‘Elia ia al gekomen’ (Mar 9:13): Elia in het Marcusevangelie van Jezus	129
<i>Hans Lammers</i>	
Man van God of goddelijke man: De rol van Elia in de eindtijd, en de receptie van Maleachi 3:1,23-24 in rabbijnse interpretaties	139
<i>Lieve Teugels</i>	
‘Onze god is de beste’: 1 Koningen 18:26-46 in exegese voor hbo-studenten	147
<i>Willien van Wieringen</i>	
Abstracts	161
Personalia	167
Tekstregister	169

WOORD VOORAF

Het werd tijd om aandacht te besteden aan Elia en Elisa, vond de redactie van ACEBT. En dat leverde een goed gevuld nummer op, waarbij deze twee profeten vanuit diverse perspectieven worden benaderd.

We beginnen naar onze goede traditie met een overzichtsartikel. Klaas Spronk geeft een beredeneerd overzicht van wat er in de afgelopen jaren zoal is verschenen, zowel op papier als digitaal. Het blijkt een grote hoeveelheid literatuur op te leveren, ingedeeld naar de synchrone benadering, de diachrone benadering en de receptiegeschiedenis. Tot slot noemt Spronk nog zes dissertaties waarin Elia en Elia voorkomen. Al met al vormt dit beginakkoord een goede start voor wie zelf verder wil met deze twee bijbelse personages.

Anne-Marie Bos, die een van die dissertaties schreef, gaat in op de iconografische tradities waarin de mantel die Elia aan Elisa geeft, een rol speelt (1 Kon 19 en 2 Kon 2). Ze neemt ons mee langs fresco's, houtsnijwerk, iconen, kopergravures en glas-in-loodramen en recent werk van een Poolse kunstenaar die zijn te zien in Aylesford, waar de karmelieten in de vorige eeuw opnieuw zijn neergestreken.

Dan is het woord aan Nico Riemersma. Hij schreef een dissertatie over de dodenopwekking door Elia in relatie tot de dodenopwekking door Jezus in Lucas 7:11-17. In zijn bijdrage gaat hij in op de dodenopwekking door Elisa in 2 Koningen 4:32-35. Via *close reading* wil hij een antwoord geven op wat er nu precies gebeurt als Elisa een dode opwekt, en hij komt tot de conclusie dat er een seksuele ondertoon klinkt. Riemersma gaat hiermee methodisch in gesprek met onder andere Bob Becking, die zegt dat de buitenbijbelse context nodig is om licht te werpen op deze perikoop. Becking, die dertig jaar geleden zijn oratie uitsprak, die over 2 Koningen 4 handelde, reageert op Riemersma en geeft zijn argumenten waarom hij aanneemt dat *Umwelt* en bijbeltekst verstrengeld zijn bij deze tekst. Riemersma reageert tot slot op Becking, waarmee het gesprek tussen deze twee Koningenkenners niet alleen inhoudelijk interessant is, maar zeker ook methodologisch.

Adri van der Wal kiest ook voor 2 Koningen 4, maar dan voor wat het 'broodverhaal' wordt genoemd (4:42-44). Hij trekt lijnen met het mannaverhaal in Exodus en met de broodvermenigvuldigingen in de evangeliën, en ziet als kern van het verhaal dat de profeet vertegenwoordiger van JHWH is.

Dan een uitzondering op de regel: een Duitstalige artikel. Edgar Kellenberger past een literaire analyse toe op het verhaal waarin Elisa Naäman geneest (2 Kon 5). De lijn die hij trekt reikt verder dan de bijbelkaften, namelijk helemaal naar de verhalen over de woestijnmonniken in de 4^e en 5^e eeuw n.Chr. Hij komt tot de conclusie dat de perikoop over Naäman een parel is van pastorale didactiek.

Joep Dubbink leest twee verhalen over Elisa naast elkaar. Het zijn verhalen die al eerder in deze bundel zijn gepresenteerd, namelijk de opwekking van een dode (2 Kon 4:8-37) en de genezing van Naäman (2 Kon 5:1-27). Hij leest de verhalen samen en zet ze naast én tegenover elkaar, en zijn bevindingen rond protagonist Elisa brengt hem tot vergelijken van de figuren Elia en Elisa, tot over de grens van hun dood.

Dit nummer van ACEBT heeft een internationale uitstraling. Eerst een Duitstalig artikel, nu een Engelstalige bijdrage en wel van Thandi Soko-de Jong. Het is niet alleen de taal die deze bijdrage over grenzen tilt, ook de inhoud doet dat: de auteur beschrijft hoe Afrikaanse theologen de wonderen in de Bijbel relateren aan redding, in een context waarin wonderen als normale verschijnselen worden omarmd lang voordat het christendom zich aandient op het Afrikaanse continent. Een proeve van contextueel Bijbel lezen met 1 Koningen 17 als uitgangspunt.

Klaas Spronk ‘gebruikt’ Elia en Elisa en hun gevecht met Baäl om nader te onderzoeken wie of wat die Baäl nu eigenlijk is. En heeft Elia definitief afgedaan met Baäl, of lijkt dat alleen maar zo? Spronk overschrijdt ook een grens, maar dan die tussen de bijbelse wereld en de *Umwelt*. De teksten uit Ugarit blijken een helderder licht te laten schijnen op de god Baäl, wat tot beter begrip leidt van de verhalen over Elia en Elisa.

Het Oude Testament kent de roep gewelddadig te zijn. Klaas Smelik buigt zich over het geweld dat voorkomt in de Elia-Elisacyclus, en hij ontwaart drie thema’s hierbij: de positie van de ware profeet, de verering van Baäl en het gedrag van de koning. Hij loopt ze alle drie langs, betreft de historische context van de verhalen bij de interpretatie en komt tot de conclusie dat er sprake is van ‘functioneel geweld’.

De weduwe en Naäman komen weer voorbij, nu in de bijdrage van Mart Jan Luteijn. Hij kijkt ook nog naar Elia op de vlucht (1 Kon 19), en doet dat via een psychologische interpretatie. Alvorens hij daartoe overgaat, bespreekt hij de verhouding tussen een dergelijke leeswijze en bijbelonderzoek.

Panc Beentjes buigt zich over die ene keer dat Elia in voorkomt in Kronieken, namelijk via een brief die hij heeft geschreven aan Joram (2 Kron 21:12-15). Maar is het wel een brief? En wat betekent de inhoud ervan?

Marcus laat negen keer de naam Elia vallen. Hans Lammers laat zien dat Elia in dit evangelie zowel in verband wordt gebracht met Jezus als met Johannes de Doper, en slecht hiermee de grens die getrokken kan worden tussen het Oude en het Nieuwe Testament.

De volgende grens wordt overgestoken door Lieve Teugels, die bespreekt hoe in rabbijnse tradities wordt gesproken over de rol van Elia in de eindtijd. Hierbij betreft ze ook het slot van de christelijke canon, namelijk Maleachi 3, waarin Elia voorkomt. Zijn status blijkt onder de rabbijnen punt van discussie te zijn geworden.

Tot slot beschrijft Willien van Wieringen aan de hand van 1 Koningen 18 hoe ze als docent aan een hbo-instelling bijbelonderwijs vormgeeft aan een studentenpopulatie voor wie de Bijbel in steeds mindere mate bekend terrein is.

Deze uitgave rond het profetenduo zou zonder de hulp van het redacteursduo Joep Dubbink en Nico Riemersma niet tot stand zijn gekomen. Wij danken onze mederedacteuren van harte voor hun collegiale inzet. Janet Dyk bedanken we voor haar blik op het Engels van de ‘Abstracts’.

Marieke den Braber & Willien van Wieringen